

generalization - for the formulation of author's provisions on strategic planning of the development of united territorial communities; systematization - to substantiate the development directions for the period 2019-2020. The article analyzes the dynamics of the formation of territorial communities, development of legislative, normative and institutional support for the implementation of the reform of the territorial organization of power on the basis of decentralization. It has been established which number of legislative and normative aspects should be taken into account to resolve the problematic issues of the formation and development of capable territorial communities. At the same time, a number of problem issues have been identified which need to be resolved for the successful continuation of the reform. The focus is on implementing the concept of local self-government reform and territorial organization of power in the region. The focus is on the issues that need to be taken into account when organizing the activities of the first bodies of the newly elected authorities in the united territorial community. The main directions and measures aimed at improving the legislative provision of the formation of the capable territorial communities of Cherkassy region have been determined. It has been substantiated that the result of the reform of the decentralization of power in Ukraine should be the formation of a new democratic model that will enable the community to gain a significant amount of authority and control over power matters. Further research will be aimed at forming recommendations applied in relation to the development of the united territorial communities of Cherkassy region.

Key words: territorial communities, territorial system, local budgets, development strategy, decentralization.

Одержано 21.03.2019 р.

УДК 338.48+332.133.6+339.137

DOI:10.31339/2313-8114-2019-1(11)-87-95

Лендел Олег Дмитрович,
ст. викладач кафедри обліку і оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРИ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Дослідження впливу інфраструктури на конкурентоспроможність регіонального ринку туристичних послуг є актуальним питанням сучасних економічних досліджень. Оскільки об'єкти інфраструктури відіграють вирішальну роль у регіональній економіці туризму – це обумовлює необхідність пошуку шляхів розвитку інфраструктури ринку туристичних послуг, підвищення ефективності управлінських рішень та реалізації стратегії її розвитку відповідно до стану та тенденцій кон'юнктури субрегіонального туристичного ринку. Метою статті є визначення ролі інфраструктури у підвищенні конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг та встановлення взаємозв'язку між рівнем розвитку інфраструктури й рівнем конкурентоспроможності регіонального туристичного продукту. У статті розглянуто сутність, фактори впливу інфраструктури регіонального ринку туристичних послуг на його конкурентоспроможність. Визначено роль інфраструктури у підвищенні конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг та встановлено взаємозв'язок між рівнем розвитку інфраструктури і рівнем конкурентоспроможності регіонального туристичного продукту – чим вище рівень розвитку інфраструктури, тим вищий рівень конкурентоспроможності. Інфраструктура є одним з основних факторів забезпечення конкурентоспроможності ринку туристичних послуг регіону, але при наблизненні стану її розвитку до оптимального рівня вплив інфраструктури на підвищення конкурентоспроможності зменшується. Інфраструктура проявляє себе як довгострокова конкурентна перевага з середнім рівнем захищеності. Наукова новизна отриманих результатів полягає у застосуванні до аналізу впливу інфраструктури на конкурентоспроможність ринку туристичних послуг підходу на основі оцінки конкурентного статусу І. Ансоффа. Практичне значення полягає у виокремленні основних проблем інфраструктурного забезпечення ринку туристичних послуг для їх першочергового вирішення. Перспективами подальших досліджень є розроблення концепції оптимальної моделі інфраструктури регіональних ринків туристичних послуг з врахуванням специфіки регіонів та їх галузевої спеціалізації.

Ключові слова: туристична інфраструктура, інфраструктура ринку туристичних послуг регіону, конкурентоспроможність, модель конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг, теорії конкуренції.

ВСТУП

Постановка проблеми. На сьогодні туризм є

важливим фактором соціально-економічного розвитку суспільства. Це зумовлено тим, що він виступає, з одного боку, елементом соціальної економіки, яка

забезпечує відтворення людського потенціалу, а з іншого, є складовою частиною ринку товарів і послуг, що не тільки динамічно розвивається, а й займає вагомую частку у світовому національному валовому продукті. Одним з визначальних критеріїв розвитку ринку туристичних послуг, від рівня якого залежать динаміка туристичних потоків та результативність розвитку туристичної галузі є рівень його конкурентоспроможності.

Під конкурентоспроможністю регіонального ринку туристичних послуг розуміється конкурентоспроможність підприємств сфери туризму, які створюють та пропонують на ринку туристичний продукт в межах певної туристично-рекреаційної території – туристичної дестинації (однієї чи кількох) розташованої в межах адміністративно-територіальної одиниці (в Україні це територія Автономної Республіки Крим, області, міста Київ та Севастополь). Тобто конкурентоспроможність регіонального ринку туристичних послуг це оцінка конкурентоспроможності за територіальною та галузевою ознаками разом.

Ринок туристичних послуг України перебуває лише на стадії формування, характеризується неоднорідністю та наявністю значних диспропорцій в розвитку на регіональному рівні й зумовлює невисокий рівень його конкурентоспроможності на світовому ринку. Не зважаючи на те, що в Україні пріоритетність розвитку туристичної галузі закріплена на законодавчому рівні [1], постійно приймаються до реалізації програми розвитку туризму [2], Україна в рейтингу країн світу за оцінкою Індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму 2017 року зайняла 88 місце зі 136 країн [3]. В аналогічному рейтингу у 2013 році Україна займала 76 місце зі 141 країни [4]. Зниження рейтингу України можна пояснити соціально-економічною та політичною кризою, анексією Криму та проведенням Операції об'єднаних сил (АТО) на сході України, що негативно вплинуло на туристичні потоки, як всередині країни, так і сфері в'їзного туризму. З іншого боку, зменшення рейтингу України свідчить про високий рівень конкурентної боротьби на світовому туристичному ринку, яка змушує виробників туристичного продукту постійно шукати шляхи зростання ефективності використання власних туристичних ресурсів та підвищення конкурентоспроможності надання туристичних послуг. В конкурентній боротьбі на ринку туристичних послуг перемагають ті країни, які не тільки мають значні туристичні ресурси, але й можуть запропонувати туристам широкий асортимент доступних та якісних туристичних послуг, високий рівень обслуговування за конкурентними цінами, що можливо лише за наявності розвинутої туристичної інфраструктури.

За таких умов, важливим є подальший розвиток ринку туристичних послуг в Україні через використання наявного ресурсного потенціалу туризму та створення конкурентних переваг, як в цілому галузі туризму, так і окремих туристичних дестинацій, шляхом вдосконалення пропозиції на ринку туристичних послуг та розвитку його інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За

даною тематикою є значна кількість досліджень як вітчизняних так і закордонних авторів, публікації яких можна розділити на такі групи. Перша група включає дослідження присвячені розгляду та аналізу конкурентоспроможності індустрії туризму (ринку туристичних послуг) за рівнями: на мікрорівні (конкурентоспроможність підприємств сфери туризму) – О. В. Ольшанський, О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька [5, 6], мезорівні (конкурентоспроможність регіональних ринків туристичних послуг чи туристичних дестинацій) – О. С. Гринькевич, М. М. Біль, С. П. Грабовенська, О. Б. Чернега, Т. І. Ткаченко [7-10] й макрорівні (конкурентоспроможність країн на світовому туристичному ринку) – С.О. Полковниченко, А. О. Мурай, Н. І. Бабіна, І. Г. Смирнов [11-13]. Друга група включає дослідження окремих складових конкурентоспроможності індустрії туризму та застосування різних підходів до її оцінки, а саме: дослідження ролі туристичних ресурсів, інфраструктури туризму, державного регулювання, інших факторів – В. Я. Дубик, В. В. Папп, S. S. Hassan [14-16]. Третя група – дослідження в яких автори розглядають конкурентоспроможність індустрії туризму комплексно: О. О. Любіцева, Ю. В. Мігушенко, Т. В. Сорокіна, П. А. Заремба, L. Dwyer, C. W. Kim [17-21]. В більшості праць, інфраструктуру ринку туристичних послуг дослідники розглядають як один з факторів, що визначає рівень конкурентоспроможності індустрії туризму, але не досліджують рівень такого впливу. Необхідно відзначити дослідження Ю. Г. Бочарова, А. В. Вершицко, Е. Р. Вершицкої та О. С. Трегубова [22-24] в яких розглядаються окремі питання впливу рівня розвитку інфраструктури на рівень конкурентоспроможності ринку туристичних послуг та питання вдосконалення діяльності підприємств туристичної сфери.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є визначення ролі інфраструктури у підвищенні конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг та встановлення взаємозв'язку між рівнем розвитку інфраструктури й рівнем конкурентоспроможності регіонального туристичного продукту.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Механізм функціонування ринку туристичних послуг, як частини ринку послуг регіону, характеризується комплексною взаємодією об'єктивно діючих факторів, явищ, процесів у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг на території регіону. За своєю економічною сутністю регіональний ринок туристичних послуг – це сукупність локалізованих соціально-економічних процесів і відносин у сфері обміну та споживання, які формуються під впливом попиту та пропозиції в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці, з урахуванням адекватних методів регулювання кон'юнктури ринку та прийняття комерційних рішень.

Дослідження регіонального ринку туристичних послуг вказує на те, що його ефективність значною мірою обумовлена наявністю розвинутої

інфраструктури під якою розуміється сукупність установ, підприємств, організацій, що обслуговують ринок та створюють сприятливі умови для його ефективного функціонування. Його насиченість, місткість та конкурентоспроможність багато в чому зумовлюється наявністю туристичних ресурсів, рівнем розвитку туристичної інфраструктури та інституційним середовищем в регіоні. Порівняльні переваги регіонального ринку туристичних послуг визначаються туристичними ресурсами, натомість конкурентні переваги пов'язані з інфраструктурою.

Роль інфраструктури у підвищенні конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг полягає в забезпеченні реалізації наявного ресурсного потенціалу регіону чи дестинації, збільшенні потенціалу шляхом розширення переліку послуг та/або фізичних об'єктів, що входять до складу туристичного продукту, повністю або частково залучені в обслуговуванні туристів та являють собою прояв мультиплікативного ефекту. Нарощення потенціалу туристичної інфраструктури безпосередньо пов'язане з інвестиційною діяльністю та капіталовкладеннями. Для оцінки ролі інфраструктури у забезпеченні конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг застосуємо підхід до оцінки конкурентного статусу І. Ансоффа [25, с. 51-52].

Загальна закономірність залежності

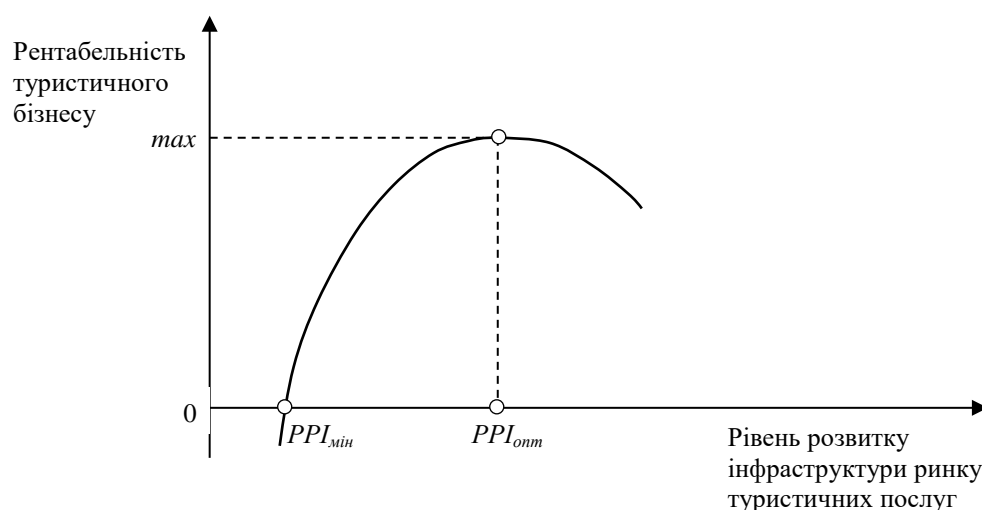

Рис. 1. Залежність рентабельності туристичного бізнесу від рівня розвитку інфраструктури*

* Розроблено автором на основі [24, С. 51-52]

Подальший розвиток інфраструктури призведе до випереджального зростання рівня витрат (на створення та забезпечення функціонування) над доходами (з врахуванням доходів від обслуговування суб'єктами чи використання об'єктів інфраструктури ринку туристичних послуг для забезпечення діяльності підприємств інших галузей, ринків або місцевого населення), що призведе до зменшення рентабельності. Прикладами такої надлишкової інфраструктури є об'єкти, що створюються до проведення яких-небудь заходів міжнародного рівня (проведення олімпійських ігор, чемпіонатів, форумів, виставок), після завершення яких, такі об'єкти не завантажуються навіть до рівня беззбитковості їх функціонування.

Обмежувальними факторами впливу інфраструктури на конкурентоспроможність

конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг від рівня розвитку інфраструктури очевидна – чим вище рівень розвитку інфраструктури, тим вищий рівень конкурентоспроможності. Інфраструктура здійснює безпосередній вплив на соціально-економічну ситуацію в країні чи регіоні, однак цей вплив повинен відповідати умовам стратегічної відповідності (рис. 1).

З одного боку, можна визначити певний критичний рівень розвитку інфраструктури в регіоні, що відповідає рівню ефективності господарської діяльності суб'єктів на регіональному ринку туристичних послуг в околі точки беззбитковості (PPI_{min}). Такий рівень розвитку інфраструктури регіонального ринку туристичних послуг свідчить про неможливість здійснення діяльності з туристичного обслуговування або відсутність економічної зацікавленості у розвитку туристичного бізнесу через низький рівень попиту – невідповідність турпродукту потребам і запитам споживачів. З іншого боку, максимальний рівень рентабельності підприємств на регіональному ринку туристичних послуг досягається за оптимального рівня розвитку інфраструктури, коли підприємства повністю реалізують свій потенціал діяльності на ринку (PPI_{opt}), відбувається збалансування туристичних потоків і природно-рекреаційного потенціалу регіону.

регіонального ринку туристичних послуг можуть виступати: гранична кількість туристів, що можуть відвідати регіон чи певну дестинацію відповідно до особливостей функціонування об'єктів інфраструктури; вимоги до якості окремих послуг у складі туристичного продукту відповідно до положень міжнародних регламентів; обмеження антропогенного навантаження згідно екологічних нормативів тощо. Для успішного функціонування ринку туристичних послуг необхідно забезпечити відповідність якості й ціни послуг позиціонуванню регіону на туристичному ринку, рівномірність розвитку всіх учасників туристичного ринку регіону тощо.

Отже, інфраструктура є одним з основних факторів забезпечення конкурентоспроможності ринку туристичних послуг регіону, але при наближенні до

оптимального рівня її вплив на підвищення конкурентоспроможності зменшується. Інфраструктура проявляє себе як довгострокова конкурентна перевага з середнім рівнем захищеності.

В сучасних умовах базою подальшого підвищення конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг стають інновації. Нововведення у сфері туризму створюються переважно в процесі дифузії інновацій з інших сфер діяльності. Зокрема, сучасні досягнення в комп'ютерних технологіях та інформаційній сфері спонукають підприємства орієнтуватися на нові джерела конкурентних переваг та створювати їх. Розробка та впровадження інновацій здійснюється за одним чи одночасно кількома напрямками – створення продуктових (нові послуги, маршрути, унікальні туристичні продукти), технологічних (нові способи взаємодії з клієнтами, підвищення споживчої корисності послуг, підвищення безпеки) та організаційних нововведень (нові бізнес-моделі, маркетингові та управлінські інновації, створення нових сегментів ринку). Нові галузі та інноваційні види послуг є реальними передумовами підвищення ефективності сучасної інфраструктури У свою чергу, стимулювання інноваційної активності на регіональному рівні може відбуватися за рахунок розвитку інноваційної інфраструктури в регіоні.

Розглядаючи конкурентоспроможність регіонального ринку туристичних послуг необхідно розглянути її основні компоненти. На відміну від більшості інших теорій, конкурентна раціональність у галузі туристичних послуг не має вихідного набору передумов, на які спираються всі інші гіпотези та положення. Відповідно, для того щоб розвивати цей сегмент ринку необхідно забезпечити: якісний туристичний продукт (на основі ресурсного, маркетингового чи системного підходів), інституційну інфраструктуру туристичного ринку (що забезпечить доступ до туристичного продукту, обслуговування суб'єктів ринку) та маркетинг – дослідження ринку, формування попиту, сегментація ринку тощо).

З точки зору теорії порівняльних переваг, конкурентні переваги туристичної дестинації визначаються туристичними ресурсами, які можна поділити на три групи: природні (клімат, флора, фауна, ландшафт тощо), соціально-культурні (історичні та культурні пам'ятки, об'єкти сучасної архітектури, унікальні споруди та спеціально облаштовані зони – промислові, розважальні, рекреаційні тощо), людські ресурси (характеризуються параметрами кількості, кваліфікації та вартості робочої сили, тривалістю нормального робочого часу і трудовою етикою). Використання туристичних ресурсів у процесі надання туристичних послуг опосередковується через туристичну інфраструктуру. Туристичні ресурси, попри те, що споживачі платять за їх використання, не використовуються повністю в процесі споживання туристичного продукту (надання туристичних послуг). Туристи, користуючись туристичними ресурсами регіону або окремою дестинацією не можуть вивезти їх з собою, за винятком сувенірної продукції та деяких інших товарів. Відповідно потенційна конкурентоспроможність регіонального ринку

туристичних послуг визначається наявними туристичними ресурсами, а реальна фактичними конкурентними перевагами, що формуються суб'єктами індустрії туризму й об'єктами та суб'єктами туристичної інфраструктури. Реальна конкурентоспроможність передбачає створення та утримання суб'єктами ринку туристичних послуг, в тому числі й суб'єктами та об'єктами його інфраструктури, конкурентних переваг.

Згідно з теорією конкурентних переваг Майкла Портера на мікрорівні такими перевагами можуть бути нижчі витрати, диференціація та концентрація. Щодо оцінки конкурентоспроможності на рівні країни чи регіону М. Портер запропонував концепцію «національного ромба». В даній концепції складові елементи конкурентоспроможності галузі об'єднані в чотири групи: факторні умови; умови внутрішнього попиту; суміжні й обслуговуючі галузі; стратегія і структура компаній, суперництво між ними. Також в концепції визначені додаткові змінні: випадкові події та державна політика, які можуть як посилити, так і послабити синергійний ефект взаємодії основних детермінант конкурентоспроможності [26, с. 111-113]. Основна ідея концепції «національного ромба» полягає в тому, що конкурентна перевага галузі в межах держави (регіону) визначається факторами конкурентної переваги країни (регіону). З чотирьох основних складових концепції дві безпосередньо пов'язані з розвитком інфраструктури – це суміжні і підтримуючі галузі (конкурентоспроможними стають не тільки окремі галузі, а й цілі групи галузей, кластери, в яких компанії інтегровані по вертикалі, або по горизонталі) і факторні умови (ключові та спеціальні) фактори виробництва до яких також відноситься інфраструктура.

Оскільки в багатьох випадках оцінити рівень конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг досить складно, через різний склад конкурентних переваг та різну туристичну спеціалізацію, при оцінці Індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму Всесвітнього економічного форуму використовується рейтинговий підхід. При визначенні рейтингового списку проводиться оцінка по ряду показників, які згруповано у 14 складових і об'єднано у 4 субіндекси, що характеризують: сприятливість середовища в країні для розвитку туризму, державну політику та створення сприятливих умов, інфраструктуру та наявні природні й культурні ресурси.

Аналіз значень показників субіндексу «Інфраструктура» Індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму ВЕФ (табл. 1) свідчить, що найбільш проблемними елементами інфраструктури (відповідно до показників, що використовуються при оцінюванні Індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму ВЕФ) є «якість доріг» – 132 місце зі 136 країн, «щільність мереж аеропортів» – 117 місце, «якість авіаційної інфраструктури» – 102 місце, «кількість готельних номерів на 100 жителів» – 103 місце та «якість туристичної інфраструктури (готелів, курортів, розважальних закладів тощо)» – 107 місце.

Значення показників та місце України, Туреччини й Польщі в рейтингу Індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму ВЕФ *

Показники оцінювання Індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму ВЕФ	Україна, 2013		Україна, 2017		Туреччина, 2017		Польща, 2017	
	місце	значення індексу	місце	значення індексу	місце	значення індексу	місце	значення індексу
Інфраструктура повітряного транспорту	78	2,8	79	2,4	14	4,7	70	2,6
- якість авіаційної інфраструктури	85	4,3	102	3,7	29	5,4	72	4,3
- внутрішній пасажиро-кілометраж (млн)	45	15,5	54	7,0	11	673,0	48	12,3
- міжнародний пасажиро-кілометраж (млн)	59	191,3	59	242,5	15	2051,6	51	369,2
- кількість вильотів (внутрішніх і міжнародних) на 1000 населення	84	1,8	97	1,0	40	9,0	84	1,9
- щільність мережі аеропортів (аеропортів на млн. населення)	98	0,4	117	0,3	78	0,9	104	0,6
- кількість авіакомпаній	35	50,5	37	60,0	12	107,0	41	57,0
Інфраструктура наземного та водного транспорту	73	3,5	81	3	54	3,5	35	4,3
- якість доріг	135	2,3	132	2,4	28	5,0	71	4,0
- щільність доріг (% загальної площі території)	-	-	68	-	65	-	26	-
- щільність доріг з твердим покриттям (% загальної площі території)	-	-	52	-	51	-	25	-
- якість залізничної інфраструктури	24	4,5	34	4,0	51	3,0	-	-
- щільність залізничних шляхів (км на 100 кв. м. землі)	-	-	24	3,6	50	1,3	-	6,1
- якість портової інфраструктури	74	4,0	94	3,4	52	4,5	66	4,1
- ефективність (частота, пунктуальність, швидкість та ціна) наземного транспорту (автобуси, метро, таксі, залізниці)	51	4,7	53	3,9	55	3,9	41	4,3
Туристична інфраструктура	50	4,6	71	4	42	4,7	65	4,2
- кількість готельних номерів на 100 жителів	94	0,2	103	0,2	64	0,5	75	0,4
- якість туристичної інфраструктури (готелів, курортів, розважальних закладів тощо)	-	-	107	3,9	20	5,6	79	4,5
- наявність великих компаній по оренді автомобілів	32	6	72	5	51	6	51	6
- кількість банкоматів на 100 000 дорослого населення	26	603,7	21	94,6	27	77,1	36	63,6
Субіндекс «Інфраструктура»	71	3,6	79	3,1	38	4,3	59	3,7
Індекс конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму	76	4,0	88	3,5	44	4,1	46	4,1

* Сформовано автором на основі [3, 4]

Загалом, значення показників субіндексу «Інфраструктура» є вищими за загальний індекс в Україні та Туреччини, що свідчить про значний негативний вплив інших факторів. Натомість у Польщі значення субіндексу «Інфраструктура» є нижчим за загальне значення індексу.

Підсумовуючи результати дослідження можна відмітити, що інфраструктура регіонального ринку туристичних послуг безпосередньо впливає на конкурентоспроможність регіонального ринку

туристичних послуг, є основою індустрії туризму в регіоні, яка не може бути сформована та ефективно функціонувати без наявності генеральної інфраструктури, що включає мережу автодоріг, аеропорти, залізничне й автобусне сполучення, водопостачання, телекомунікації, електропостачання, фінансові та інформаційні послуги тощо. Також, значний внесок вносять цінова конкурентоспроможність, близькість до ключових ринків і стратегічні зв'язки суб'єктів інфраструктури

регіонального ринку туристичних послуг. Важливим напрямком досліджень залишається вивчення конкретного кількісного та якісного складу об'єктів і суб'єктів інфраструктури регіонального ринку туристичних послуг, що включає транспортну інфраструктуру, громадське харчування, туроператорів, турагентів з організації подорожей, компаній по організації оренди автомашин, а також наявність допоміжних закладів: підприємств роздрібною торгівлі, авторемонтних майстерень, автозаправок, аптек, пралень і т. п., з метою формування оптимальної моделі інфраструктури ринку відповідно до умов стратегічної відповідності.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблеми розвитку інфраструктури регіонального ринку туристичних послуг зосередили в собі значну кількість комплексних регіональних проблем, від вирішення яких, у визначальній мірі, залежить подальше вдосконалення територіальної організації господарства. В сучасних умовах інфраструктура є одним з головних факторів забезпечення конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг. Вплив інфраструктури на рівень конкурентоспроможності характеризується такими залежностями:

- розвиток інфраструктури призводить до збільшення конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг та збільшення рентабельності господарських суб'єктів туристичної діяльності в регіоні;
- розвиток інфраструктури не впливає на

підвищення конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг та/або призводить до зменшення рентабельності суб'єктів господарської туристичної діяльності в регіоні.

Виходячи з оцінки рівня розвитку інфраструктури ринку туристичних послуг в Україні, згідно Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму Всесвітнього економічного форуму, розвиток інфраструктури ринку туристичних послуг знаходиться на низькому рівні і її подальший розвиток та організація позитивно вплине на конкурентоспроможність регіонального туристичного ринку. Для цього необхідно визначити стратегічні пріоритети для збалансованого розвитку інфраструктури регіональної економіки, усунути диспропорції в її розвитку і забезпечити стратегічну відповідність інфраструктури потребам базових галузей економіки (в тому числі туристично-рекреаційної сфери) та цільових груп споживачів. Розвиток інфраструктури повинен здійснюватися в напрямку створення оптимальної моделі інфраструктури регіонального ринку туристичних послуг шляхом комплексного адаптивного системного розвитку регіональної інфраструктури з позиції забезпечення збалансованості всіх її компонент: виробничої, інвестиційної, інноваційної, ринкової і соціальної, а також взаємопов'язаних пріоритетів їх модернізації.

Подальші дослідження повинні бути спрямованими на розроблення концепції оптимальної моделі інфраструктури регіональних ринків туристичних послуг з врахування специфіки регіонів України та їх галузевої спеціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 15.09.1995 № 324/95-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
2. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України; Розпорядження від 16 березня 2017 р. № 168-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-р>.
3. Travel and Tourism Competitiveness Report 2017 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2017/>
4. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf.
5. Ольшанський, О. В. Заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичного профілю [Електронний ресурс] / О. В. Ольшанський // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2013. – Вип. 1(1). – С. 291-297. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_1\(1\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_1(1)_42).
6. Савіцька, О. П. Теоретико-методичні аспекти оцінки конкурентоспроможності суб'єктів туристичної індустрії [Електронний ресурс] / О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 776. – С. 154-163. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_776_26.
7. Гринькевич, О. С. Удосконалення оцінки конкурентоспроможності туристичного продукту регіону / О. С. Гринькевич, М. М. Біль // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 40-46.
8. Грабовенська, С. П. Конкурентоспроможність територіальних ринків туристичних послуг в Україні [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Грабовенська Софія Петрівна; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2017. – 20 с.
9. Чернега, О. Б. Підвищення конкурентоспроможності туристичного сектору України / О. Б. Чернега, В. І. Галушка // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2010. – Вип.6. – Т.1. – С. 254-259.
10. Ткаченко, Т. І. Конкурентоспроможність в туризмі як провідний напрям сталого розвитку / Т. І. Ткаченко // Науково-інформаційний вісник Академії наук вищої освіти України. – 2012. – № 2(79). – С. 96-104.
11. Полковниченко, С. О. Оцінка конкурентоспроможності України на європейському ринку туристичних

- послуг [Електронний ресурс] / С. О. Полковниченко, А. О. Мурай // Ефективна економіка. 2018. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6789>.
12. Бабіна, Н. І. Аналіз рейтингу конкурентоспроможності країн у галузі міжнародного туризму [Електронний ресурс] / Н. І. Бабіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 3. – С.33-38. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/08.pdf>.
13. Смирнов, І. Г. Визначення рівня конкурентоспроможності країн світу в туризмі: сучасні підходи [Електронний ресурс] / І. Г. Смирнов // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 5-6. – С. 37-49. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_5-6_6.
14. Дубик, В. Я. Маркетинговий підхід до аналізу конкурентоспроможності вітчизняних підприємств туристичного бізнесу в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / В. Я. Дубик, О. Б. Осідач // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.2. – С. 64-69. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvltu_2016_26.2_11.
15. Папп, В. В. Розвиток інфраструктури як важливий чинник активізації туризму в регіоні (на прикладі Закарпатської області) / В. В. Папп // Економіка та держава. – 2015. – № 9. – С. 16-19.
16. Hassan, S. S. Determinants of market competitiveness in an environmentally Sustainable Tourism Industry // Journal of travel research. – 2000. – Vol. 38 (3). – P. 239-245.
17. Любіцева, О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
18. Мігущенко, Ю. В. Методика оцінки конкурентоспроможності туристичної сфери України [Електронний ресурс] / Ю. В. Мігущенко. // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_39.
19. Сорокіна, Т. В. Управление конкурентоспособностью объектов индустрии гостеприимства: теория и методология: автореферат дис...д-ра эк. Наук [Електронний ресурс] / Т. В. Сорокіна. – М., 2011. – 30 с. – Режим доступу: <https://www.disscat.com/content/upravlenie-konkurentosposobnostyu-obektov-industrii-gostepriimstva-v-rf-teoriya-i-metodologi/read/pdf>.
20. Заремба, П. А. Конкурентоспособность объектов индустрии гостеприимства: факторы и модели [Електронний ресурс] / П. А. Заремба. // Ефективна економіка. – 2011. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_4_6.
21. Dwyer, L. Destination competitiveness: a model and indicators / L. Dwyer, C. W. Kim // Current Issues of Tourism. – 2003. – Vol.6. – № 5. – P. 369-413.
22. Бочарова, Ю. Г. Інфраструктура як чинник розвитку та конкурентоспроможності країн в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Ю. Г. Бочарова // Економіка та суспільство. – Мукачєво, 2016. – Вип. 7. – С. 14-18. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/3.pdf.
23. Вершицкий, А. В. Инфраструктурное обеспечение повышения конкурентоспособности туризма / А. В. Вершицкий, Е. Р. Вершицкая // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Экономика и управление, 2010. – Т. 23 (62). – № 3. – С. 72-80.
24. Трегубов, О. С. Формування інфраструктури туризму як умова вдосконалення діяльності підприємств туристичної сфери [Електронний ресурс] / О. С. Трегубов. // Ефективна економіка. – 2013. – № 9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_34.
25. Ансофф, И. Стратегическое управление / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989. – 519 с.
26. Портер, М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран: пер. с англ. / М. Портер. – М.: Альпина Паблишер, 2016. – 947 с.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro tury`zm». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> [in Ukrainian].
2. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy` «Strategiya rozvy`tku tury`zmu ta kurortiv na period do 2026 roku». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p> [in Ukrainian].
3. Travel and Tourism Competitiveness Report 2017. World Economic Forum. Retrieved from <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2017/> [in English].
4. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013. World Economic Forum. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Compelitiveness_Report_2013.pdf [in English].
5. Ol`shans`ky`j, O. V. (2013). Zaxody` z pidvy`shhennya konkurentospromozhnosti pidpry`yemstv tury`stychnogo profilyu [Measures to improve the competitiveness of enterprises of tourism profile]. Ekonomichna strategiya i perspekty`vy` rozvy`tku sfery` torgivli ta poslug – Economic strategy and prospects of the development of trade and services, 1 (1). Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_1\(1\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_1(1)_42) [in Ukrainian].
6. Savicz`ka, O. P. & Savicz`ka, N. V. (2013). Teorety`ko-metody`chni aspekty` ocinky` konkurentospromozhnosti sub`yektiv tury`stychnoyi industriyi [Theoretical and methodical aspects of assessing the competitiveness of subjects of the tourism industry]. Visny`k Nacional`nogo univerty`tetu «L`vivs`ka politexnika». Menedzhment ta pidpry`yemny`cztvo v Ukraini: etapy` stanovlennya i problemy` rozvy`tku – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic». Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems, 776. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_776_26 [in Ukrainian].
7. Gry`n`kevych, O. S. & Bil, M. M. (2009). Udoskonalennya ocinky` konkurentospromozhnosti tury`stychnogo produktu regionu [Improving Assessment of the Competitiveness of a Tourist Product of the Region].

Regional`na ekonomika – Regional Economics, 4 [in Ukrainian].

8. Grabovens`ka, S. P. (2017). Konkurentospromozhnist` tery`torial`ny`x ry`nkiv tury`sty`chny`x poslug v Ukraini [Competitiveness of territorial markets for tourist services in Ukraine] (PhD Thesis), Lviv [in Ukrainian].

9. Chernega, O. B. & Galushka, V. I. (2010). Pidvy`shhennya konkurentospromozhnosti tury`sty`chnogo sektoru Ukrainy [Increasing the Competitiveness of the Tourist Sector of Ukraine] Ekonomika: problemy` teoriiy ta prakty`ky` – Economy: problems of theory and practice, 6, t1, 254-259 [in Ukrainian].

10. Tkachenko, T. I. (2012). Konkurentospromozhnist' v turyzmi yak providnyy napryam staloho rozvytku. Naukovoinformatsynny visnyk ANVO Ukrainy, [Competitiveness in tourism as the leading trend of sustainable development. Research Newsletter ANVO Ukraine], 2 (79), 96-104 [in Ukrainian].

11. Polkovnychenko, S. O. & Murai, A. O. (2018). Assessment of Ukraine's competitiveness in the European market of tourist services, Efektyvna ekonomika, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6789> [in Ukrainian].

12. Babina, N. I. (2015). Analysis of rating of countries competitiveness in international tourism, Global`ni ta nacional`ni problemy ekonomiky, 3, 33-38. Retrieved from <http://global-national.in.ua/vipusk-3-2015/326-babina-n-i-analiz-rejtingu-konkurentospromozhnosti-krajn-u-galuzi-mizhnarodnogo-turizmu> [in Ukrainian].

13. Smy`rnov, I. G. (2015). Vy`znachennya rivnyia konkurentospromozhnosti krayin svitu v tury`zmi: suchasni pidhody` [Definition of the world competitiveness in tourism: new approaches], Zovnishnya torgivlya: ekonomika, finansy, pravo. Seriya: Ekonomichni nauky, 5-6 (82-83), 37-49. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_5-6_6 [in Ukrainian].

14. Dubyk, V. Ya. & Osidach, O. B. (2016). Markety`ngovy`j pidxid do analizu konkurentospromozhnosti vitchy`znyany`x pidpry`emstv tury`sty`chnogo biznesu v umovax yevrointegraciyi [Marketing Approach to Competitiveness Analysis of Domestic Touristic Enterprises in Terms of European Integration], Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy, 26.2, 64-69. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlntu_2016_26.2_11 [in Ukrainian].

15. Papp, V. V. (2015). Rozvytok infrastruktury yak vazhlyvyi chynnyk aktyvizatsii turyzmu v rehioni (na prykladi Zakarpatskoi oblasti) [Development of Infrastructure as an Important Factor for the Activation of Tourism in the Region (for example, Transcarpathian Region)], Ekonomika ta derzhava, 9, 16-19 [in Ukrainian].

16. Hassan, S. S. (2000). Determinants of market competitiveness in an environmentally Sustainable Tourism Industry. Journal of travel research, 38(3), 239-245 [in English].

17. Lyubiceva O.O. (2002), Ry`nok tury`sty`chny`x poslug (geoprostorovi aspekty`) [Market of tourist services (geospatial aspects)]. Kyiv, Al`terpres [in Ukrainian].

18. Mihushenko, Yu. V. (2013). Metody`ka ocinky` konkurentospromozhnosti tury`sty`chnoyi sfery` Ukrainy` [Methods of evaluating competitiveness of Ukraine tourism industry], Ekonomika. Upravlinnya. Innovaciyi, 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_39 [in Ukrainian].

19. Sorokina, T. V. (2011). Upravlenie konkurentosposobnostyu obektov industrii gostepriimstva: teoriya i metodologiya [Management of competitiveness of objects of the industry of hospitality: theory and methodology] (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://www.dissercat.com/content/upravlenie-konkurentosposobnostyu-obektov-industrii-gostepriimstva-v-rf-teoriya-i-metodologi/read/pdf> [in Russian].

20. Zarembo, P. A. (2011). Konkurentosposobnost obektov industrii gostepriimstva: factory i modeli [The Competitiveness of the Facilities of the Hospitality Industry: Factors and Models], Efektyvna ekonomika, 4. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_4_6 [in Ukrainian].

21. Dwyer, L. & Kim, C. W. (2003). Destination competitiveness: a model and indicators, Current Issues of Tourism, 6 (5), 369-413 [in English].

22. Bocharova, Yu. G. (2016). Infrastruktura yak chy`nny`k rozvy`tku ta konkurentospromozhnosti krayin v umovax globalizaciyi, [Infrastructure as a factor of development and competitiveness of countries in the conditions of globalization]. Ekonomika ta suspil`stvo, 7. Retrieved from http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/3.pdf [in Ukrainian].

23. Vershickij, A. V. & Vershickaya, E. R. (2010). Infrastrukturnoe obespechenie povysheniya konkurentosposobnosti turizma [Infrastructure support for improving the competitiveness of tourism]. Uchenye zapiski Tavricheskogo nacionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya: Ekonomika i upravlenie, 23 (62), 3, 72-80 [in Russian].

24. Tregubov, O. S. (2013). Formuvannya infrastruktury` tury`zmu yak umova vdoskonalennya diyal`nosti pidpry`emstv tury`sty`chnoyi sfery` [Formation of tourism infrastructure as a condition for improvement of tourism industry enterprises]. Efekty`vna ekonomika, 9. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_34 [in Ukrainian].

25. Ansoff, I. (1989). Strategicheskoe upravlenie [Strategic Management]. Moskva, Progress [in Russian].

26. Porter, M. (2016). Mezhdunarodnaya konkurenciya: Konkurentnye preimushestva stran [International Competition: Competitive Advantages of Countries]. Moskva, Alpina Publisher [in Russian].

Лендел Олег Дмитриевич. ВЛИЯНИЕ ИНФРАСТРУКТУРЫ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ РЕГИОНАЛЬНОГО РЫНКА ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ

Исследование влияния инфраструктуры на конкурентоспособность регионального рынка туристических услуг является актуальным вопросом современных экономических исследований. Поскольку объекты инфраструктуры играют решающую роль в региональной экономике туризма – это обуславливает необходимость поиска путей развития инфраструктуры рынка туристических услуг, повышения

ефективності управленческих решений и реализации стратегии ее развития в соответствии с состоянием и тенденциями конъюнктуры субрегионального туристического рынка. Целью статьи является определение роли инфраструктуры в повышении конкурентоспособности регионального рынка туристических услуг, установление взаимосвязи между уровнем развития инфраструктуры и уровнем конкурентоспособности регионального туристического продукта. В статье рассмотрены сущность и факторы влияния инфраструктуры регионального рынка туристических услуг на его конкурентоспособность. Определена роль инфраструктуры в повышении конкурентоспособности регионального рынка туристических услуг, установлена взаимосвязь между уровнем развития инфраструктуры и уровнем конкурентоспособности регионального туристического продукта - чем выше уровень развития инфраструктуры, тем выше уровень конкурентоспособности. Инфраструктура является одним из основных факторов обеспечения конкурентоспособности на рынке туристических услуг региона, однако при приближении состояния ее развития до оптимального уровня влияние инфраструктуры на повышение конкурентоспособности уменьшается. Инфраструктура проявляет себя как долгосрочное конкурентное преимущество со средним уровнем защищенности. Научная новизна полученных результатов заключается в применении к анализу влияния инфраструктуры на конкурентоспособность рынка туристических услуг подхода на основе оценки конкурентного статуса И. Ансоффа. Практическое значение состоит в выделении основных проблем инфраструктурного обеспечения рынка туристических услуг для их первоочередного решения. Перспективами дальнейших исследований является разработка концепции оптимальной модели инфраструктуры региональных рынков туристических услуг с учетом специфики регионов и их отраслевой специализации.

Ключевые слова: туристическая инфраструктура, инфраструктура рынка туристических услуг региона, конкурентоспособность, модель конкурентоспособности регионального рынка туристических услуг, теории конкуренции.

Lendiel Oleh D. INFLUENCE OF INFRASTRUCTURE ON THE COMPETITIVENESS OF THE REGIONAL MARKET OF TOURISM SERVICES

The study of the impact of infrastructure on the competitiveness of the regional market of tourist services is a topical issue of modern economic research. Since infrastructure objects play a crucial role in the regional tourism economy, this determines the need to find ways to develop tourism market infrastructure, improve the efficiency of management decisions and implement its development strategy in line with the state and trends of the subregional tourism market. The purpose of the article is to determine the role of infrastructure in increasing the competitiveness of the regional tourism services market and to establish the relationship between the level of infrastructure development and the level of competitiveness of a regional tourist product. The article considers the essence, factors of the influence of infrastructure of the regional market of tourist services on its competitiveness. The role of infrastructure in increasing competitiveness of the regional market of tourist services and establishing the relationship between the level of infrastructure development and the level of competitiveness of the regional tourism product has been determined. The general pattern of the dependence of the regional market of tourist services on the level of infrastructure development has been established - the higher the level of infrastructure development, the higher the level of competitiveness. Infrastructure is one of the main factors in ensuring the competitiveness of the tourist services market in the region, but when approaching the optimal level, its impact on competitiveness is decreasing. Infrastructure manifests itself as a long-term competitive advantage with an average level of security. The scientific novelty of the results obtained is to apply to the analysis of the impact of infrastructure on the competitiveness of the tourism services market approach based on the evaluation of the competitive status of I. Ansoff. The practical significance is to distinguish the main problems of the infrastructure provision of the tourist services market for their immediate solution. Prospects for further research are the development of the concept of an optimal model of infrastructure of regional markets for tourism services, taking into account the specifics of the regions and their sectoral specialization.

Key words: tourist infrastructure, infrastructure of the market of tourist services of the region, competitiveness, the model of competitiveness of the regional market of tourist services, the theory of competition.

Одержано 10.04.2019 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>